

Л.Г.Федорова

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ ЯК СКЛАДОВА
ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

В данной статье педагогический такт рассматривается как чувство педагогической меры, что обеспечивает эффективное педагогическое общение и педагогическую культуру.

This article is about pedagogical tact wich describes as a sense of pedagogical measures, that guarantee supply of effective pedagogical links and pedagogical culture.

Пріоритетом сьогодення є особистісно орієнтована освіта і формування національних та загальнолюдських цінностей. Підготовка студентів повинна спрямовуватися на розвиток особистості майбутнього вчителя поєднуючи інтелектуальні, духовно-моральні, емоційно-вольові якості самопізнання.

Важливим аспектом професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів є формування педагогічної культури.

Проблему професійної підготовки вчителя розглядали Я.А.Коменський, Ф.А.Дістервег, К.Д.Ушинський. Велику увагу приділяли діяльності учителя А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, Ш.О.Амонашвілі.

Діяльність учителя вимагає у стосунках з учнями, студентами, батьками, колегами, адміністрацією дотримання норм моралі і педагогічної етики, прояву гідності, доброзичливості, витримки, педагогічної культури, культури спілкування. Культура спілкування – сукупність цінностей, норм, зразків, умінь, навичок вербальної і невербальної поведінки, уміння застосовувати їх у певній ситуації. Складовою педагогічної культури, необхідною умовою успішного спілкування, його обов'язковою властивістю є педагогічний такт. А специфіка такту як міри у професійній поведінці вчителя полягає в тому, що галузь його примінення – це спілкування. Такт виступає основною умовою встановлення взаємин з учнями.

У широкому розуміння педагогічний такт виступає спеціальним професійним умінням учителя, який у кожному конкретному випадку застосовується до учнів і є найефективнішим у даних обставинах засобом виховного впливу (І.Синиця).

Більшість визначень, які дають педагоги і психологи стосовно педагогічного такту, характеризують його як вміння добирати найкращий засіб впливу на учнів. Так, Н.Панкратова підкреслює, що педагогічний такт – це вміння діяти так, щоб викликати правильне ставлення до свого вчинку.

І.Герасимов зазначає, що педагогічний такт – є умінням знайти і застосувати найбільш правильний підхід до учнів, враховуючи їх індивідуальні особливості.

А.Дьоміна бачить у педагогічному такті уміння швидко і правильно прийняти рішення в конкретній педагогічній ситуації [5].

Деякі науковці поєднують в понятті педагогічний такт найефективніші педагогічні прийоми і міру їх застосування.

Педагогічний такт – це вміння вчителя в кожному конкретному випадку знайти і правильно використати найдоцільнішу для даної педагогічної ситуації міру виховного впливу (О.Майкіна); почуття міри в застосуванні засобів педагогічного впливу на дітей, уміння вчителя поводитися належним чином, просто й переконливо розмовляти з вихованцями, поважати їхню гідність, ставити розумні й педагогічно обгрунтовані вимоги (С.Гончаренко); міра педагогічної доцільності у застосуванні навчально-виховних впливів, виражена в їх оптимізації, тонкому пристосуванні до особливостей кожної ситуації та індивідуальної своєрідності школяра (І.Страхов). Для вирішення одного з центральних питань про міру в педагогіці потрібно застосовувати не тільки знання теорії, а володіти педагогічним мистецтвом, брати до уваги ті умови, в яких відбувається педагогічний процес (М.Скаткін). На думку М.Скаткіна та Ю.Бабанського, дотримання педагогічної міри – одне з центральних питань в педагогіці.

Вчитель, спілкуючись з дітьми, не повинен тільки давати знання. Він повинен ще й творити людину: любити учнів, тонко і тактовно впливати на емоційну, інтелектуальну та волюву їх сфери, бо порушення такту може призвести до дисгармонії в стосунках, розриву міжособистісних зв'язків.

Педагогічний такт як складова педагогічної культури визначається багатьма рисами особистості вчителя, його культурою, запасом відповідних умінь і навичок. Компонентами цього запасу є: іронія, гумор, жарт, десятки відтінків голосу, міміка, жести. Володіння педагогічним тактом, культурою педагогічного спілкування, приходить з набуттям педагогічної майстерності.

Л.Кондрашова вважає, що основними цінностями для педагога є: учні та їхня доля й інтереси; наука, яку він представляє, її методи, відкриття; професія, яку він обрав. У вчителеві повинні поєднуватися високий професіоналізм із усвідомленням сучасних потреб [3].

У зв'язку з тим, що педагоги і психологи характеризують педагогічний такт як вміння вчителя добирати найкращий засіб

впливу на його вихованців та уміння знайти і застосувати найбільш правильний підхід до учнів, враховуючи їх індивідуальні особливості, нами були проведені педагогічні спостереження та анкетування серед майбутніх вчителів початкових класів (теперішніх студентів педагогічного факультету денної та заочної форм навчання). На запитання: "Що таке педагогічний такт?" студенти відповіли, що це, перш за все, уміння спілкуватися з учнями, батьками, колегами, а також уміння й бажання торкнутися до душі кожної дитини. Серед опитаних були такі, що дотримуються у своїй роботі демократичного стилю спілкування й це допомагає їм у роботі. Ми зробили спробу виявити почуття педагогічної міри у процесі спілкування, в організації діяльності, у співпраці з колегами. Наведемо приклад:

"В день Святого Миколая до мене прийшла дівчинка і на вушко тихенько прошепотіла: "Я сьогодні дізналася, що то не Святий Миколай приносить подарунки, а мама тихенько поклала мені під подушку, коли я спала".

Я сказала всім дітям:

– Таня відкрила сьогодні мені велику таємницю, але ми вам про це не розкажемо зараз, а розкажемо в 11 класі, якщо Таня захоче про це вам розповісти!".

Отже, культура поведінки вчителя, його артистизм, тактовність та делікатність як виховна ефективність дій педагога, обумовлені мірою у виборі методів та форм взаємодії з учнями. Саме цей аспект такту відіграє вирішальну роль в реалізації навчально-виховної мети.

Така робота дозволила виділити основні міри педагогічної доцільності у застосуванні навчально-виховних впливів. Особливий акцент був зроблений на педагогічну міру вчителя у спілкуванні з учнями. Уміння торкнутися до душі кожного учня впливає на емоційну, інтелектуальну та вольову сфери дитини, на формування її особистості взагалі. Порушення педагогічної міри, педагогічного такту, культури спілкування і педагогічної культури взагалі призводить до розриву міжособистісних зв'язків, дисгармонії у взаєминах. Безтактовність вчителя може зламати життя дитини і, в першу чергу, життя дитини молодшого шкільного віку.

Спілкування вчителя з учнями – це основна сфера

застосування педагогічного такту як педагогічної міри у професійній поведінці вчителя. Цей процес вимагає від майбутніх вчителів компетентного вирішення різноманітних комунікативних задач.

За результатами наших спостережень на думку більшості (60 %) респондентів педагогічний такт має вирішальне значення у роботі вчителя. 28 % студентів перевагу віддають дисципліні та авторитарному стилю спілкування. 12 % опитуваних заявили, що їм байдуже, які взаємини будуть встановлені з їхніми майбутніми вихованцями.

Отже, педагогічний такт не є частковим фрагментарним засобом педагогічного спілкування, а значить і педагогічної культури. Педагогічний такт повинен стати для майбутнього вчителя основою його професійної підготовки, основним проявом його педагогічної майстерності та педагогічної компетентності.

Зусилля вчителів початкових класів, зусилля педагогів повинні спрямовуватись на виведення школи з кризового стану, зосереджуватися на змісті навчальних програм, шкільних підручників, на критеріях оцінювання знань, умінь та навичок, на підготовці кадрів, а центральним моментом добору кадрового потенціалу кожної школи, кожного навчального закладу повинен стати педагогічний такт, який допоможе врегулювати взаємини вчителя і учнів, пробудити у дитини бажання вчитися, повірити у свої сили і свої можливості.

Література

1. Басова Н.М. Педагогика и практическая психология. – Ростов н/Д: «Феникс», 2000. – 415 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С. 325.
3. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. – М.: Прометей, 1990. – 158 с.
4. Охрімчук Р.М. Педагогічний такт учителя як засіб педагогічної системи // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С.41-46.
5. Професійне становлення майбутнього вчителя: монографічний огляд. – Кривий Ріг, 2006. – 327 с.
6. Рыданова И.И. Основы педагогического общения. – Минск, 1998. – С. 174-180.

7. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. - К.: Радянська школа, 1981. – 319 с.